

INTERPRETACE PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ Z POHLEDU INTERTEMPORÁLNÍHO

RADEK RUBAN*

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstrakt v původním jazyce

Přijetím nového normativního pravidla, které zcela ruší, resp. nahrazuje (tj. abroguje) dosavadní skutkovou podstatu, dochází *pro futuro* k tomu, že je na předešlé právní činy, resp. dříve nabytá práva ode dne účinnosti nové právní úpravy, pohlíženo prizmatem těchto nových právních norem. Tento jev označovaný (poněkud nekorektně) jako „*nepravá retroaktivita*“ je co do otázek spojených s intertemporalitou výchozím nastavením současného právního řádu, resp. současné právní nauky, a je přijímán jako zásadně povolený. Přestože je však „*nepravá retroaktivita*“ přípustná, je proti ní ve vybraných případech aplikován tzv. princip ochrany nabytých práv, resp. ochrany předešlých právních skutečností. Cílem tohoto příspěvku je přezkoumat, zda je ochranou nabytých práv, resp. ochranou předešlých právních skutečností, chráněn též výklad právních jednání.

Klíčová slova v původním jazyce

Intertemporální právní normy, výklad projevu vůle, zpětná působnost, nabytá práva.

Abstract

By the enactment of the new normative rule which fully or partly repeal a part of previous one, the previous acts or acquired rights should be (re)viewed from the new rule perspective (since the new rule came into force). This feature is a „*default*” setting of the present legal order, and is generally approved. When it is set, the principle of acquired rights, and previous act protection, however, applies against the general rule. The aim of this paper is to examine whether the principle of acquired rights, and previous act protection protects the interpretation of the legal acting as well.

Keywords

Intertemporal Rules, Interpretation of Legal Acts, Retroactive Applicability, Acquired Rights.

* Radek Ruban je doktorským studentem na katedře obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

1. ÚVOD

Otázky spjaté s časovými hranicemi působnosti skutkových podstat právních norem patří dlouhodobě k jednomu z nejsložitějších témat právní nauky. Pro jejich řešení je v mnoha ohledech nezbytný silný právněteoretický základ, což může vyvolávat mylnou představu o tom, že téma *intertemporality* je jakýmsi *solipsismus* konceptem, který při bádání o sobě sama nevykazuje žádné praktické aplikace.

Takový závěr by se však rozcházel se skutečností. Bližší (teoretické) zkoumání intertemporality své praktické odrazy zcela zjevně má, neboť prostřednictvím přechodných ustanovení nelze explicitně postihnout všechny kasuistické situace, které časový střet dvou norem přináší.¹ Inflation předpisů, které soustavně upravují („*novelizují*“) dosavadní právní normy, se přitom stala pojmovým znakem dnešní doby, čímž je role nauky o mezičasovém působení právních norem jen dále zvýrazněna.

Pro ilustraci toho, že téměř každé zavádění nových právních předpisů vyvolává penzum otázek spojených s přechodem mezi dosavadními a novými normativními pravidly, přitom netřeba chodit daleko. Postačuje zmínit v současné době probíhající proces rekodifikace soukromého práva, který vyvolal příliv dílčích příspěvků² zabývajících se touto problematikou.

Zmíněné příspěvky však z většiny nepřináší nové dogmatické (zobecnující) poznatky, když se pod tíhou pragmatismu omezují pouze na analýzu dílčích problémů konkrétních ustanovení. Dovolují si tedy tvrdit, že oblast mezičasového působení právních norem je co do komplexnějšího doktrinního zázemí oblastí spíše přehlíženou. O tom konec konců mnohé vypovídá to, že tuzemská nauka dodnes vychází především z díla A. Procházky³ z konce 20. let minulého století, aniž by se výrazněji pokoušela jeho teoretické závěry dále rozvíjet.

Předložená stať pak v tomto směru – co do výchozích bodů dalších úvah – není výjimkou, když se též ona opírá především o výstupy A. Procházky a když se tak i ona hlásí k pozitivistickému (či lépe řečeno „*normativistickému*“) systému úvah o intertemporálních otázkách. Rozdílně od jiných ovšem tento text svoji pozornost při zkoumání dílčího tématu – jímž je *interpretace právního jednání* – neomezuje pouze na vztah

¹ Obdobně též ŠTENGLOVÁ, I. K některým problémům přechodných ustanovení zákona o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 10. s. 284.

² Viz namátkou: 1) DVOŘÁK, B. Dvě poznámky k intertemporalitě. *Právní rozhledy*. 2014, č. 6. s. 203 a násl. 2) DĚDIČ, J. Obchodní korporace z pohledu rekodifikačních intertemporálních ustanovení. *Právník*. 2013, č. 10. s. 953 a násl. 3) HAVEL, B. Úvaha k limitům podřízení se zákonu o obchodních korporacích (generální opt-in podle § 777 odst. 5 ZOK). *Obchodněprávní revue*. 2014, č. 4. s. 103 a násl.

³ Zejména PROCHÁZKA, A. *Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 obč. zák.* Brno: Barvič & Novotný, 1928. 201 s.

konkrétních právních norem, nýbrž se dosažené závěry pokouší zobecnit a výstupy formulovat do podoby přesahující rámec probíhajících rekodifikačních diskusí.

2. O ZÁKAZU RETROAKTIVITY, OCHRANĚ NABYTÝCH PRÁV A OCHRANĚ MINULÝCH PRÁVNÍCH SKUTEČNOSTÍ

Aby bylo možné níže pojednávat o problematice mezičasového působení skutkových podstat právních norem upravujících interpretaci právního jednání, považuji za vhodné vyjádřit se v první řadě (byť velmi stručně) k otázce zákazu retroaktivity, otázce ochrany nabytých práv, resp. otázce ochrany předešlých právních skutečností.

Vyjít je přitom nezbytné z konstatování, že střet časových mezí zákona není ve svém jádru ničím jiným, než otázkou po mezích platnosti právní normy, resp. po mezích platnosti abstraktní skutkové podstaty.⁴ Proto by tedy, uvážím-li vznik právní normy, která by své skutkové podstaty nijak (časově) neohraničovala a pro níž by platilo, že její skutkové podstaty nejsou (časově) omezeny ani jinými (existujícími) normami práva, byla „[...] skutečnost subsumovatelná pod takto neohrazenou skutkovou podstatu každý zjev, jenž [...] vykazuje rozhodné znaky stanovené skutkové podstaty, a to ať již se stal nebo stane kdykoli [...]“.⁵

Mějme jako příklad projev vůle, jenž dle dosavadních právních předpisů nevyvolával žádné *právní* následky, když nová právní norma (kvalitativně i kvantitativně) totožný projev vůle shodného subjektu označuje za *výpověď smlouvy*. Pakliže by zde nebylo časového ohraničení nové právní normy, bylo by *výpovědí* nutně též právní jednání učiněné přede dnem vzniku, resp. účinnosti této nové právní normy. Účinností nových právních norem by tedy bylo nutné nejen budoucí, nýbrž též dřívější činy podřadit pod pojmové znaky nových skutkových podstat (tj. dřívější činy prizmatem nových skutkových podstat – a to s účinky *ex tunc* – *dequalifikovat*).

Takový postup se jeví být pro udržitelnost právní jistoty, resp. důvěry ve stálost právního řádu, neakceptovatelný, protože je ve většině právních řádů zásadně přijímána zásada *lex retro non agit*. V tuzemském právním prostředí je zákaz zpětného působení právních norem (tzv. *pravé retroaktivity*) v soukromoprávních vztazích dovozován judikturně, když „[u] retroaktivity *pravé* platí zásada *obecné nepřípustnosti, ze které existují striktně omezené výjimky přípustnosti* [...]“.⁶ Aniž by tedy bylo nezbytné výslovné časové omezení nové právní normy (byť se tomu tak ve většině

⁴ *Ibid.* s. 12.

⁵ *Ibid.*, s. 13.

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl.ÚS 21/96, uveřejněný pod č. 63/1997 Sb.

případů děje), je časová mez každé nově vzniklé právní normy stanovena zásadně tak, že ta může působit pouze *pro futuro*, nikoliv *pro praeterito*.

Není pak dále většího sporu, že skutečnost, jež nastala po dni účinnosti nové právní normy, která naplňuje pojmové znaky nové skutkové podstaty, je pod tuto novou skutkovou podstatu podřazena. Tak tedy není zásadnějších pochybností o tom, že projev vůle, který byl učiněn po dni účinnosti právní normy a který naplňuje abstraktní pojmové znaky nové skutkové podstaty *výpovědi*, *výpovědi* vsutku je.

Jisté obtíže však trvale vyvolává uchopení právních vztahů, které překračují časovou mez skutkové podstaty, na jejímž základě jim byla přiřazena právní relevance. Stav, kdy nové právní normy nahrazují (*abrogují*) či pozměňují (*derogují*) dosavadní skutkové podstaty, jež v minulosti založily vztahy, které dosud existují (tj. vztahy dosud nezaniklé), bývá označován jako tzv. *nepravá* retroaktivita.

Podobně jako A. Procházka,⁷ musím se též já v první řadě pojmoslovně ohradit proti rozlišování na retoraktivitu *pravou* a *nepravou*, když také po mém soudu je retroaktivita pouze jedna. *Retroaktivní* je totiž ta právní norma, která vyvolává právní účinky zpětně, tj. nutí k právní *dekvalifikaci* skutečností, jež se udály před tím, než sama tato norma vznikla, resp. nabyla účinnosti, a to s účinky od samého počátku existence dané skutečnosti. U právních norem, které nahrazují (či pozměňují) dosavadní skutkové podstaty, na jejichž základě byly v minulosti založeny dosud existující vztahy, o zpětnou působnost nelze. A to jednoduše proto, že tyto normy působí pouze *pro futuro*, tedy nejdříve ode dne svého vzniku; v rovině *pro praeterito* (tj. přede dnem svého vzniku, resp. účinnosti) nevyvolávají žádné následky. Označovat tedy tyto normy za (*nepravé*) retroaktivní se jeví být nekorektní.

Věcně pak lze obtíž tzv. „*nepravé retroaktivity*“ znázornit na následujícím příkladu: Mějme projevy vůlí stran, spočívající v bezplatném přenechání věci k užívání, aniž by byla dohodnuta doba, po kterou smí jedna ze stran věc užívat. Mějme dále za to, že dle dosavadních právních předpisů tyto (souhlasné) projevy vůlí stran vyvolávají právní následky spočívající ve vzniku *smlouvy o výpůjčce*. Nová právní norma, jež dosavadní předpis modifikuje (*deroguje*), však zakládá pro dané skutkové okolnosti novou skutkovou podstatu *výprosy*.

Většího sporu – jak řečeno výše – nevyvolá konstatování, že pokud by strany (kvalitativně i kvantitativně) shodnou vůlí učinily po dni účinnosti nové právní normy, nejednalo by se o *výpůjčku*, nýbrž o *výprosu*. Nejistotu však vzbuzuje, jak pohlížet na existující (přetrvávající) závazky ze *smlouvy o výpůjčce* po dni účinnosti nových právních norem; tedy (*a*) zda status tohoto obligačního vztahu do budoucna zachovat v původním rozsahu a mít

⁷ PROCHÁZKA, A., op. cit. sub 3, s. 69–70.

tak tento vztah dále za *smlouvu o výpůjčce*, či (b) zda souhlasný projev vůle ke dni účinnosti nové právní normy (tj. s účinky *ex nunc*) „*rekvalifikovat*“ a na závazky z někdejší *smlouvy o výpůjčce* do budoucna pohlížet jako na závazky z *výprosy*.

Není-li zde jiné právní normy, která by časové rozhraní obou dotčených skutkových podstat upravovala, jeví se být korektní druhé z nastíněných řešení (*ad b*). Dovození tak z toho, že *právní kvalifikace* je pouhým juristickým procesem, na jehož základě se reálně existující skutečnosti zrcadlí v odvozeném prostředí právním, tj. postupem na jeho základě jsou reálně skutečnosti podřazovány pod normativně určené (právní) skutkové podstaty. Zanikne-li tedy *pro futuro* právní norma, která souhlasný projev vůle označovala za *smlouvu o výpůjčce* a která tomuto souhlasnému projevu vůle v rovině juristické přiřazovala jemu odpovídající právní vlastnosti, zanikne též právní titul tohoto označení a s ním též titul pro přiřazení oněch vlastností. Přitom nastoupí-li na místo dosavadní právní normy norma nová, která následky daných souhlasných projevů vůle kvalifikuje odlišně, nezbyvá než ode dne účinnosti této nové právní normy též na dosavadní právní vztahy pohlížet prizmatem nové skutkové podstaty. Mám tedy za to, že dosavadní právní vztahy je nezbytné „*rekvalifikovat*“ a na následky souhlasných projevů vůle tak v daném případě ode dne účinnosti nové právní normy pohlížet jako na *výprosu*.

Tu však vstupuje do hry tzv. *ochrana nabytých práv (iura quaesita)*, resp. *ochrana předešlých právních činů (facta praeterita)*. Stanoví-li totiž zákonodárce (což zejména ve vztahu k závazkům obligačním činů z důvodu zachování oprávněné důvěry ve stálost právního řádu často),⁸ že ponechává v platnosti práva a povinnosti založená přede dnem nabytí účinnosti nové právní normy, resp. že tato nová norma nemá vliv na právní jednání, která se před nabytím její účinnosti udála, je výše popsané (obecné) pravidlo výslovným příkazem právní normy zrušeno a práva nabytá, resp. činy učiněné, dle dosavadních právních předpisů zůstávají zachovány. Pokud by tedy v právním řádu bylo právní normy, která by přikazovala *iura quaesita* či *facta praeterita* šetřit, zůstala by naše *smlouva o výpůjčce* i nadále *smlouvou výpůjční*, tj. byla by – jakož i do nynějška – kvalifikovaná dle dřívější právní normy. Není-li však takové normy, platí, co bylo řečeno výše.⁹

⁸ Jako příklad ustanovení, které nabytá práva, resp. předešlé právní činy nešetří, lze uvést ust. § 868 ObčZ 1964.

⁹ K tomu bez jakékoli argumentace opačně viz rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 6. 1998, sp. zn. 5 Cmo 55/97; publikován v časopise *Soudní rozhledy*. 1999, č. 2. s. 53–54 („*Obecně platí, že každý nový předpis, který se dotýká dosavadních smluvních závazků, pokud pregnantně nestanoví něco jiného, nemůže se dotknout stávajících práv a povinností.*“).

Nesprávné by pak bylo ochranu nabytých práv, resp. předešlých právních činů, směřovat se zákazem *pravé* retroaktivity.¹⁰ „Jsou zákony – např. konfiskační –, které ruší nabytá práva a přece zpětně nepůsobí.“¹¹ Obdobně též ze současnosti lze zmínit právní normu obsaženou v ust. § 3074 odst. 1 ObčZ, která dříve nabytá práva z nájemních smluv do budoucna zásadně nijak nešetří, a přesto nezasahuje před okamžik svého vzniku, resp. existence, tj. nepůsobí zpětně.

Rozlišování zákazu *pravé* retroaktivity a ochrany nabytých práv, resp. předešlých právních činů, je pro celou problematiku klíčové. *Pravá* retroaktivita je totiž zásadně zakázána (viz výše), zatímco *de lege lata* není obecné normy, která by ukládala šetřit nabytá práva či předešlé právní činy. Zásah do těchto práv, resp. činů, je tak naopak zásadně povolen. K tomu lze citovat závěry judikatury, která stanoví, že „[u] retroaktivity *nepravé* platí [...] zásada obecné přípustnosti, ze které existují výjimky její nepřípustnosti [...]“.¹²

Existuje-li v návaznosti na předešlé závěry právní norma, která stanovuje nabytá práva, resp. předešlé činy šetřit, je logickou otázkou ptát se, co oněmi nabytými právy rozumět, resp. jak široce tato práva či činy vymezit. Obtíž této – na prvý pohled triviální – otázky lze demonstrovat na příkladu vzniku nové právní normy, která od Nového roku zakáže kouření tabákových výrobků, přičemž mj. stanoví, že nabytá práva a předešlé právní činy mají být šetřeny.

Za daných okolností nebude většího sporu o tom, že před Novým rokem bylo kouření povoleno, resp. o tom, že žádný kuřák nesmí být (zpětně) trestán za to, že si před půlnocí nového roku zapálil. Nebude pak pravděpodobně též větších diskusí o tom, že kuřák, který si zapálil minutu před půlnocí nového roku, tím nabyl právo svůj tabákový výrobek dokouřit a že toto právo tak má být (*coby ius quaesita*) ušetřeno.

Problematické však je stanovit ve vztahu ke konkrétním skutkovým okolnostem rozsah nabytých práv. V kontextu uvedeného příkladu by se totiž bylo možné dotazovat, zda není kuřákovým právem – po dni účinnosti nového předpisu – též dokouřit poslední (dříve zakoupenou) krabičku či dokonce karton. V krajním případě se pak lze ptát, zda takovým dříve nabytým právem není vůbec samo obecně definované právo kouřit (které kuřák před nabytím účinnosti nové právní úpravy dozajista měl), tj. zda by se zákaz kouření neměl vztahovat pouze na ty, kteří byli narozeni po dni jeho účinnosti.

¹⁰ PROCHÁZKA, A. O intertemporálních předpisech v osnově nového občanského zákoníku. *Právník*. 1933, sešit VIII. s. 241.

¹¹ PROCHÁZKA, A., op. cit. sub 3, s. 84.

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 4. 2. 1997, sp. zn. Pl.ÚS 21/96, uveřejněný pod č. 63/1997 Sb.

Ke zodpovězení otázky, co je oněmi nabytými právy, resp. jak široce *iura quaesita* vnímat, je na místě uvést, že nabytými právy jsou toliko práva subjektivní. A dále pak specifikovat, že subjektivním právem není nic víc, než dispozice s cizí povinností, resp. (byť zjednodušeně), že subjektivním právem je „[...] právním řádem uznan[á] dispozice jednoho subjektu (oprávněného) s cizí subjektivní povinností, jevící se v tom, že oprávněný může svým zákrokem přivodit její zánik.“¹³ Aby však mohlo jít o právo nabyté, musí být takové právo bezprostředně „vykonatelné“ (tj. – opět poněkud zjednodušeně – žalovatelné), resp. musí být se subjektem spjato natolik úzce, aby mu v mezích platné úpravy nemohlo být bez jeho souhlasu odňato.

Mám-li tedy shrnout dosavadní výstupy, konstatuji, že pokud by zde nebylo obecného zákazu zpětné působnosti, bylo by nezbytné po dni účinnosti nové právní normy též dřívější skutečnosti, jež naplňují novou skutkovou podstatu, zpětně (tj. s účinky *ex tunc*) kvalifikovat. Takové zpětné působení (*prava retroaktivita*) právních norem je však zásadně zakázáno.

Připuštěno ale je, aby nová právní norma dopadala na vztahy již existující. Tyto právní vztahy je zásadně nezbytné ke dni účinnosti nové právní normy (s účinky *ex nunc*) „rekvalifikovat“, resp. na ně od tohoto okamžiku pohlížet prizmatem nové právní normy. Rovněž z tohoto obecného úzu však existují výjimky, a to tehdy, stanoví-li zákonodárce, že *nabytá práva*, resp. *předešlé právní činy*, mají být chráněny. Za těchto okolností k nové kvalifikaci dřívějších skutečností nedochází a ty se dál řídí dosavadní právní normou (zůstávají podřazeny pod dřívější skutkovou podstatu).

Na otázku, jak široká je ona kategorie nabytých práv, je na místě uvést, že *ius quaesita* je bezprostředně „vykonatelné“ subjektivní právo spjaté s oprávněným subjektem natolik úzce, aby mu v mezích platné úpravy nemohlo být bez jeho souhlasu odňato.

3. O INTERPRETACI PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ

Mám-li pak pojednat o výkladu právního jednání, je nezbytné zprvu uvést, co je výkladem právně relevantního projevu vůle myšleno.

Výkladem je obecně přiřazování významu, resp. smyslu znakům,¹⁴ což platí též o interpretaci právního jednání, jejímž účelem je (zejména v pochybnostech) „[...] zjistit skutečnou vůli jednajícího, která na[šla] svůj výraz v obsahu právního [jednání].“¹⁵ Pro tuzemské právní prostředí je pak

¹³ PROCHÁZKA, A., op. cit. sub 3, s. 106.

¹⁴ MELZER, F. Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. s. 78.

¹⁵ FIALA, J. Výklad právního jednání. In FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 50.

typická kodifikace výkladových pravidel, tedy existence sady právních norem, které interpretaci právního jednání ukotvují.

Ve vztahu k mezičasovému působení jednotlivých skutkových podstat je otázka, zda v případě změny legislativy dřívější právní jednání vykládat dle dosavadních, či nových interpretačních pravidel. Domnívám se přitom, že rozřešení této otázky v prvotní fázi nebude obtížné, neboť nepůjde o nic jiného, než o *repetici* toho, co již bylo výše vyřčeno.

Tak například stanoví-li dosavadní právní norma, že právní jednání má být vykládáno podle svého projevu, kdežto norma nová ukládá, že má být interpretováno dle úmyslu jednajícího, je po dni účinnosti nového předpisu nezbytné daný projev vůle vykládat dle úmyslu jednajícího. Jak totiž již bylo řečeno, odpadne-li normativní zachycení skutkové podstaty, v níž se odráží faktický stav, odpadá též povinnost danou normu použít. A dále pak, je-li dosavadní normativní zachycení upraveno či nahrazeno, nezbývá, než po dni účinnosti aplikovat pravidlo nové, čímž je řečeno, co bylo řečeno výše, tj. že tzv. „*nepravá*“ retroaktivita je zásadně povolena.

Uvažujme pak nad situací, v níž nový předpis mj. stanoví, že ponechává v platnosti práva a povinnosti založené přede dnem, kdy nabude účinnosti (*iura quaesita*), resp. že tento nový předpis nemá vliv na právní jednání, která se před nabytím jeho účinnosti udála (*facta praeterita*), a ptejme se, zda ochrana nabytých práv, resp. dřívějších právních činů, předešlý závěr dotýkající se interpretace pozmění. Tím je nastolena otázka, zda jsou výkladová pravidla právního jednání nabytým právem jednajícího, resp. zda jde o následek předešlého právního činu.

Zde – domnívám se – je nezbytné vyjít z toho, že interpretační pravidla nejsou víc, než zákonem stanoveným postupem, který má být aplikován na právní jednání, které se seběhlo v mezích skutkové podstaty dosavadního právního předpisu. Nemá-li tedy nový předpis dopadnout na dřívější právní jednání (*facta praeterita*), nemá na něj dopadnout se vším všudy, tj. co do všech dřívějších právních norem, které se daného jednání dotýkaly, resp. ani co do norem, jejichž účelem je v případě nejistoty dané právní jednání objasnit. Přicházím tedy k závěru, že prostřednictvím ochrany předešlých právních činů jsou šetřeny též výkladová pravidla právního jednání. To je konec konců závěrem, který koresponduje též s judikaturou, která k danému ve vazbě na ust. § 763 odst. 1 ObchZ uvádí, že „[...] je nutné vycházet z toho, že dosavadními předpisy se řídí [...] zejména posouzení výkladu a platnosti právního jednání [...]“.¹⁶

Nezbývá pak, než dosavadní obecná konstatování vztáhnout k časovému střetu skutkových podstat ObčZ 1964 a ObčZ. Je přitom nezbytné vyjít

¹⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 11. 1999, sp. zn. 32 Cdo 2016/98; publikován v časopisech 1) *Obchodní právo*. 2000, č. 11. s. 24–28. 2) *Soudní judikatura : rozhodnutí soudů ČR*. 2008, č. 12. s. 922–925.

z obecného pravidla vylučujícího *retroaktivní* působení nové právní úpravy, podle kterého ObčZ „[...] řídí práva a povinnosti vzniklé ode dne nabytí [...] účinnosti [...]“¹⁷ tohoto předpisu, a dále pak též z právní normy, která stanoví, že se „[...] právní poměry vzniklé přede dnem nabytí účinnosti [ObčZ], jakož i práva a povinnosti z nich vzniklé [řídí] dosavadními právními předpisy.“¹⁸ Zejména druhé z citovaných pravidel (které má svůj historický původ v ust. § 763 odst. 1 věta druhá ObchZ) je přitom nezbytné podrobit bližší kritice.

Není sporu o tom, že chráněna mají být práva a povinnosti vzniklé z právních poměrů, jež byly založeny před účinností ObčZ, což platí též pro práva a povinnosti dosud neexistující, které z daných právních vztahů *pro futuro* vzniknout teprve mají. Poněkud nešťastná je však prvá část citovaného ustanovení, resp. užití sousloví *právní poměr*, jehož obsah není zřejmý. Lze totiž jen domýšlet, že pod pojmem *právní poměr* mají být skryta též práva a povinnosti z tohoto právního vztahu (tj. *iura quaesita*), resp. právní skutečnosti, jež ke vzniku daného poměru vedly (tj. *facta praeterita*); což je ovšem pravděpodobně jediným smysluplným výkladem tohoto ustanovení. Nepregnantní formulace otevírá prostor mnohým spekulacím. V rovině *de lege ferenda* bych tak považoval za vhodnější přidržet se klasického dělení na ochranu práv nabytých a ochranu předešlých právních skutečností, resp. toto dělení též v příslušných právních normách zachovat a tím se vystříhat právních pojmů, které mají nejasný legální význam.

Dovodíme-li přes tuto kritiku, že ObčZ nabytá práva, jakož i předešlé právní činy, šetří (tedy zejména že se ObčZ nemá jakkoliv dotýkat dřívějších právních skutečností), je též ve vztahu k časovému rozhraní ObčZ 1964 a ObčZ nezbytné přejmout závěr o tom, že právní jednání, jež bylo učiněno v mezích skutkové podstaty ObčZ 1964, má být interpretováno dle tohoto právního předpisu (a to i po dni účinnosti ObčZ).

Jako sumář dílčích závěrů této části textu uvádím, že obecnou odpovědí na otázku, jak postupovat při změně právní normy stanovující pravidla výkladu projevu vůle (tedy na otázku, zda právní jednání proběhlé v minulosti po dni účinnosti nové právní normy interpretovat dle dosavadních či nových výkladových pravidel) uvádím, že užito má být pravidel nových. Tento obecný závěr však přestává platit, je-li krom změny interpretačních pravidel stanoveno, že nová norma nemá dopadat na právní skutečnosti, jež se staly *perfektními* přede dnem jejího vzniku, resp. nabytí její účinnosti. Za těchto okolností je pak nezbytné dotčené právní jednání vykládat dle pravidel stanovených normou dosavadní. To je – přes mé výtky k formulaci normativního pravidla, jež má ochranu nabytých práv,

¹⁷ Ust. § 3028 odst. 1 ObčZ.

¹⁸ Ust. § 3028 odst. 3 ObčZ.

resp. předešlých právních skutečností pravděpodobně založit – též případem střetu skutkových podstat ObčZ 1964 a ObčZ. Právní úkon učiněný v mezích skutkové podstaty ObčZ 1964 tedy má být vykládán dle výkladových pravidel tohoto předpisu.

4. ZÁVĚR

V předložené stati jsem se pokusil objasnit následky časového střetu normativních pravidel, jež stanovují pravidla výkladu právního jednání.

Mám-li věcné výstupy tohoto příspěvku shrnout, je na místě uvést, že pokud by zde nebylo generálního zákazu retroaktivity, bylo by po dni účinnosti nové právní úpravy nezbytné též v minulosti učiněné právní jednání „(de)interpretovat“, tedy s účinky *ex tunc* zpětně interpretovat dle nových výkladových pravidel. Retroaktivní působení právních norem je ovšem zásadně zakázáno.

Naopak je ale zásadně připuštěno, aby nová právní norma ode dne své účinnosti dopadala na vztahy již existující, což platí též pro otázky dotýkající se interpretace právního jednání. Tak tedy dojde-li ke zrušení dřívější normy, která stanovovala, jak má být právní jednání interpretováno, resp. nahrazení této normy novou, je nezbytné vykládat nadále veškerá právní jednání (ač byla učiněna v minulosti) dle nových interpretačních pravidel.

Jinak je tomu, je-li stanoveno, že dřívější práva a povinnosti mají být před působením nové právní normy chráněny, resp. že nová norma se nemá dotýkat skutečností, jež se udály přede dnem její účinnosti. Je-li totiž vyloučena aplikace nového normativního pravidla na skutečnosti nastalé v minulosti, je též vyloučeno aplikovat na dřívější právní jednání nová výkladová pravidla. To je též případ střetu výkladových pravidel ObčZ 1964 a ObčZ, neboť též ObčZ (s výhradou formulace tohoto normativního pravidla) ukládá dřívější právní skutečnosti šetřit, tj. vylučuje, aby na tyto skutečnosti bylo použito nových právních norem.

Literatura:

- DVOŘÁK, B.: Dvě poznámky k intertemporalitě. Právní rozhledy. 2014, č. 6. s. 203 a násl. ISSN 1210-6410.
- DĚDIČ, J.: Obchodní korporace z pohledu rekodifikačních intertemporálních ustanovení. Právník. 2013, č. 10. s. 953–962. ISSN 0231-6625.
- FIALA, J. a kol.: Občanské právo hmotné. 3. opr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 433 s. ISBN 80-210-2793-2.

- HAVEL, B.: Úvaha k limitům podřízení se zákonu o obchodních korporacích (generální opt-in podle § 777 odst. 5 ZOK). *Obchodněprávní revue*. 2014, č. 4. s. 103 a násl. ISSN 1213-5313.
- MELZER, F.: *Metodologie nalézání práva: úvod do právní argumentace*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2011. 276 s. ISBN 978-80-7400-382-0.
- PROCHÁZKA, A.: O intertemporálních předpisech v osnově nového občanského zákoníku. *Právník*. 1933, sešit VIII. s. 233–248.
- PROCHÁZKA, A.: *Základy práva intertemporálního se zvláštním zřetelem k § 5 obč. zák.* Brno: Barvič & Novotný, 1928. 201 s.
- ŠTENGLOVÁ, I.: K některým problémům přechodných ustanovení zákona o obchodních korporacích. *Obchodněprávní revue*. 2013, č. 10. s. 284–290. ISSN 1213-5313.

Kontakt – e-mail

251464@mail.muni.cz